

V spomin

DR. OTON BERKOPEC

V petek popoldne, 16. IX. 1988, je po daljši bolezni umrl član drugega razreda SAZU, slavist in slovenist prof. dr. Oton Berkopec. Za svoje pomembno in posredovalno in slavistično izvirno delo, ki ga je opravljal nekaj desetletij za spoznavanje jugoslovanske, zlasti pa slovenske literature v češki vseučiliški in literarno-kulturni javnosti, je bil najprej 5. februarja 1971. leta izvoljen za dopisnega člana, 24. aprila leta 1981 pa za rednega člana. Pokojni akademik dr. Berkopec je bil rojen 6. decembra 1906. leta v Vinici v preprosti belokranjski ljudski hiši. Po zaključnem slavističnem študiju v Ljubljani in Pragi je postal dr. Berkopec lektor za slovenski jezik na Karlovi univerzi v Pragi. Zato je glavni del svojega življenja preživel v Pragi, kjer je ves čas svojega bivanja neutrudno objavljial v češkem jeziku, ki se mu je popolnoma priučil, razprave, članke, ocene in poročila o slovenski književnosti in kulturi v čeških revijah in časnikih, hkrati pa tudi v slovenskih revijah, zbornikih, časopisih in samostojnih publikacijah.

Pokojnik je opravil izredno pomembno delo kot znanstveni in publicistični posredovalec med češko in našo kulturo, predvsem književnostjo, na eni strani in med slovensko in tudi jugoslovansko kulturo na drugi strani. Bil je pobudnik, prevajalec, ocenjevalec, pisec številnih uvodov in spremnih besed, bibliografskih pregledov, člankov o slovenskih problemih in ustvarjalcih v raznih čeških časnikih in časopisih ter napisal številne prispevke o slovenskih književnikih, kulturnih in političnih delavcih tudi za veliko češko enciklopedijo.

Slavistiko je študiral v Pragi pri prof. M. Murku, Horáku, Ljackem in Francevu. Z disertacijo A. S. Puškin in srbska narodna pesem je dosegel leta 1933 na praški Karlovi univerzi doktorat iz slavistike. Istega leta je končal višjo bibliotekarsko šolo za znanstvene knjižnice in bil od leta 1929 do 1946 bibliotekar referent za jugoslovanske književnosti v Slovanski knjihovni v Pragi. V letih 1935—1939 in od leta 1945 do 1952 je bil lektor slovenskega jezika na Karlovi univerzi. V letih 1946 do 1947 je bil kulturni ataše pri ambasadi FLRJ v Pragi. Konec leta 1947 se je vrnil kot bibliotekar v Narodno in univerzitetno knjižnico v Pragi in prevzel najprej oddelek za akvizicijo, nato pa oddelek za raziskovanje bibliotekarstva v Znanstvenometodičnem kabinetu in kmalu še oddelek za avtorsko pravo in stvarno katalogizacijo do leta 1958. Takrat je bil imenovan za znanstvenega sodelavca pri Slovanskem inštitutu Českoslovaške akademije znanosti, kjer je delal v oddelku za literarno zgodovino in bibliografijo. Od leta 1962 je bil vodja bibliografije slavik v češkem tisku in v Inštitutu za jezike in literature Češke akademije znanosti.

Berkopčevi članki in razprave, v katerih je seznanjal češko javnost s slovensko in jugoslovansko književnostjo, niso izhajali le v dnevnih listih, marveč pogosto v uglednih čeških revijah, kakor so bile na primer: Slovácký přehled, Československo-jihoslovanská revue, Slavia itd., v časnikih pa České slovo, Rudé právo, Literární noviny itd. V nemškem jeziku je objavljial članke v Slavische Rundschau in v predvojnem času po svoji strani za kulturo izredno kakovostnem dnevniku Prager Presse. V češki enciklopediji Ottův slovník je objavil nekaj sto zapiskov o jugoslovanskih književnikih, književnostih, zgodovini in umetnosti.

S sodelovanjem s češkim pesnikom Josefom Horo je izdal v češkem prevodu tik pred drugo svetovno vojno antologijo slovenske poezije pod naslovom Hvězdy nad Triglavem. V sodelovanju z uglednima češkima pesnikoma Františkom Halasom in Viléмом Závado, ki je pred leti bral svoje pesmi tudi na SAZU, je prevedel dr. Berkopec v češki jezik in objavil v Pragi dva izbora jugoslovanskih ljudskih pesmi: leta 1954 Zpěvy hrdinství a lásky (Pesmi junaštva in ljubezni) in leta 1958 še Jugoslávské zpěvy (Jugoslovanske pesmi). Obe knjigi spremlja Berkopčeva študija.

Skoraj ob vsaki priliki, ko je izšla doma kakšna pomembnejša knjiga, je opozoril češko literarno in kulturno javnost nanjo in njenega pisca.

Poleg slavistike se je najbolj ukvarjal z znanstveno bibliografijo. Zaradi natančnosti in zanesljivosti si je pridobil ugled doma in v tujini. Leta 1940 je izdal obsežno bibliografsko delo Česká a slovenská literatura, divadlo, jazykopisy a národopis v Jugoslavii, leta 1964 bibliografijo France Prešeren v češki literaturi. V letih 1969—1971 je objavil razpravo Delo I. Cankarja v čeških prevodih in v luči češke publicistike v začetku stoletja. V francoščini je izšel v Pragi leta 1965 bibliografični

pregled Littératures yougoslaves en Tchécoslovaquie 1945—1964. K njegovim bibliografskim pregledom pa je treba prišteti vsaj še spis T. G. Masaryk a Jihoslované, ki ga je objavil v Pragi leta 1938. Leta 1965 je objavil v Pragi bibliografski pregled Michail Jurjevič Lermontov v české literatuře, leta 1970 pa še pregled Michail Solohov v české literatuře.

Ceprav je akademik Berkopec kot slavist opozarjal z nekaterimi primerjalnimi članki in razpravami tudi na češko, jugoslovansko in rusko književnost, je vendarle največjo pozornost posvečal slovenski književnosti, ki jo je z raznimi članki in primerjalnimi razpravami predstavljal češki kulturni javnosti v tolikšni meri, kakor še dotlej nihče. Njegove zasluge na tem področju so neizbrisljive. Žal nima danes sebi enakega naslednika, ki bi s tolikšnim znanjem in vestnostjo, ljubeznijo, širokostjo in objektivnostjo sproti poročal in razpravljal o različnih pojavih v slovenski književnosti, kakor je znal to pokojnik. Ceprav ni mogoče v tem govoru naštetih vsega njegovega dela, ker je preobširno, se vendar moram spomniti vsaj še nekaterih:

Opozoriti moram na spise kakor Slovinská literatura po válce, J. S. Machar in Slovenci in spis Slovinská literatura v Ottovem slovníku naučném. O pesniškem delu Otona Župančiča je objavil dva eseja. Drugega, ki je izšel leta 1962, je objavil z naslovom Veliký básník malého národa. V reviji Československo-jihoslovanská revue je objavil leta 1938 esej o Cankarju, leta 1939 pa v isti reviji esej o Rihardu Jakopiču. V Slavistični reviji je objavil v letniku 1961—62 pomemben spis Doneski k literarnim stikom Prešerna in Čopa s Fr. L. Celakovskim in Fr. Palackim. V takrat po svetu znani nemški reviji Slavische Rundschau je leta 1939 objavil razpravo Die Anfänge des Buchdruckes bei den Südslaven. V isti reviji je leta 1939 izšel njegov pregledni spis Die Slovenische Bibliographie.

Pisal je še o F. Levstiku, Prešernu, Aškercu, Mešku, R. Maistru, I. Preglju, o svojem slovensko-slavističnem vseučiliškem učitelju dr. I. Prijatelju, o Vidmarjevi knjigi o Župančiču in še o marsičem. Dolga leta je učil na Karlovi univerzi kot lektor slovenščine, hkrati pa tudi predaval o slovenski književnosti. Da so v Ottovem slovníku zlasti Slovenci in tudi Jugoslovani tako številčno zastopani, je velika Berkopčeva zasluga. Glavno njegovo delo je zajela bibliografija, ki je izšla z uvodnim spisom o njem v Letopisu SAZU leta 1972.

Ceprav nisem mogel podrobneje in posamično omeniti vsega njegovega dela, ker je preobširno, smem skleniti te besede, namenjene v spomin pokojnemu akademiku dr. Berkopcu z ugotovitvijo, da je njegovo znanstveno, bibliografsko in posredovalno delo za poznavanje slovenske in jugoslovanskih književnosti v češkem kulturnem svetu doslej na tem področju največje in najtehtnejše. Neutrudljivo in z veliko ljubeznijo belokranjsko-slovenskega in jugoslovanskega kulturnega delavca je vršil pokojni akademik dr. Berkopec svoje znanstveno in publicistično poslansko delo vse življenje, dokler je mogel. Z njim nas je globoko zadolžil. Slovenci in češki pisatelji smo ga že pred vojno upravičeno imenovali »slovenskega kulturnega konzula«. Ni se s svojim obširnimi delom zapisal le v anale naše Akademije, marveč neizbrisljivo v zgodovino slovenske književnosti in kulture sploh.

Bratko Kreft
SAZU, Ljubljana